

**СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ
КРИВОРІЖЖЯ
НА МЕЖІ
ТИСЯЧОЛІТЬ**

**Матеріали першої
Криворізької міської
науково-практичної
конференції**

визначається здатністю до швидкої адаптації, володіння передовими інтелектуальними, інформаційними і комунікаційними можливостями (США виграють саме завдяки цьому).

Зараз вже чітко спостерігаються тенденції і формується група держав, які практично не мають шансів успішно інтегруватися в постіндустріальну систему - навіть як периферійні (спровинні чи індустріальні) її елементи. Це Афганістан, деякі азійські країни, значна частина африканських країн, окремі республіки колишнього СРСР. Україна ризикує опинитися чи в периферійній, чи, навіть, в підсистемній зоні, якщо вона при розробці стратегії ХХІ століття не врахує основні тенденції розвитку світової цивілізації.

I.A. Одинока

ДО ПРОБЛЕМИ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І РОЛІ В НІЙ НАУКОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Відсутність консолідації українського суспільства на основі національної державної ідеології значна частина вчених і політиків як лівого, так і правого спрямування вважає однією з головних причин того, що Україна і після дев'яти років проголошення незалежності не може вийти з глибокої системної кризи.

Така ідеологія в студентів Криворізького державного педагогічного університету формується, зокрема, в процесі вивчення гуманітарних наук і в першу чергу - економічної теорії, оскільки, як відомо, з економічними процесами і явищами безпосередньо в кінцевому рахунку зв'язані всі соціальні і політичні процеси.

Молодь, як правило, приходить у вуз з буденним економічним мисленням. Його поширенню і закріпленню на сучасному історичному етапі сприяє демократизація суспільства, багатопартійність, плюралізм думок (звичайно, позитивне значення їх не заперечується), соціальне розшарування населення та ін. Намагання залишитися при своїй думці підігривається, безумовно, і тим, що згідно із статтею 15 Конституції України, суспільне життя в нашій державі ґрунтується на засадах ідеологічного розмаїття. Цьому ж сприяє і конституційна настанова, що жодна ідеологія не може визнаватися як обов'язкова.

Практика і педагогічний досвід роботи в університеті свідчить, що межею, яка більш чітко поділяє два протилежні економічні погляди студентів є проблема **відносин власності**. На рівні побутового мислення одна частина з них відстоює суспільну власність (це в основному представники сімей, які зубожіли в процесі формування ринкових відносин в Україні), друга - приватну (як правило, виході з сімей, які вдало адаптувалися в майновому і фінансовому планах). Отже, лише вивчення економічної теорії в її політекономічному аспекті дає можливість усвідомити, зокрема, що проблема полягає не в самих формах власності, а в тому, як вони співіснують відповідно до конкретних історичних умов та ступеня розвитку суспільства, його продуктивних сил.

Разом з тим історичний розвиток людства красномовно і одностанно підтвержує думку про те, що приватна власність викликає крім усього

іншого, "найлютіші, найнижчі, найогидніші пристрасті людської душі - фурій приватного інтересу". Приватна власність, особливо нетрудова, роз'єднує людей, породжує жорстоку конкуренцію, яка не нехтує ніякими засобами, об'єктивно обумовлює існування суспільства, проникнутого духом індивідуалізму.

Тому заслугове на увагу думка відомих вчених, що в постсоціалістичних країнах, зокрема в Україні, де існують різні економічні устрої, приватновласницьке господарство, позитивну мотивацію формує тільки для 5-7% громадян, тоді як мета усупільненого господарства - для 0,9% громадян. І, як вважають вчені, це мета що консолідує суспільство, її не може не прийняти і національний буржуа.¹ Її зафіксовано в Конституції України. Отже, це і є Конституційна консолідуюча сила.

Реформування економіки України розгорталось і дістало відносно широку підтримку в суспільстві як таке, що ліквідує командну систему і забезпечить вищий, ніж соціалізм, що будувався, рівень добробуту народу.

Але як свідчить практика, обсяг ВВП України на кінець 1999 року становив лише 40% від 1989 року. В процесі реформ українське суспільство розкололося на багатих і бідних в основному внаслідок свідомого перерозподілу національного багатства на користь значно меншої кількості людей. І це, звичайно, не може не сіяти в народі зневіру, хитання, песимізм і навіть різкі судження щодо суспільного шляху розвитку України. Така економічна діяльність не об'єднує народ, а розводять його в різні боки.

Як свідчить педагогічний досвід, студентам в значній мірі відомий катастрофічний стан в АПК. Одні з них бачать вихід у розвитку великих колективних сільськогосподарських підприємств, які повністю руйнуються згідно з указом Президента від 03.12.1990 року, інші - у забезпеченні створення фермерських господарств, які б ґрунтувалися на приватній власності на землю. Значна частина студентів стурбована також тим, що сучасна державна влада законодавчо оформляє товаром землю - "матір суспільного багатства", - як її в свій час назвав Вільям Петті. Зрозуміло, це не буде сприяти консолідації українського суспільства: не збагатить, не прикрасить людську сутність, її душу, а буде сприяти відродженню низьких пристрастей, суспільних фактів і подій, з великим болем відтворених, наприклад, О.Кобилянською в повісті "Земля", М. Коцюбинським в "Фата Моргана" та іншими класиками української і світової літератури.

Наше реформування "не розуміють" і деякі зарубіжні вчені: відомий економіст з Італії К. Гдиня говорить: "Не зрозуміло, чому в той час, коли на заході все більшого поширення одержують колективні форми господарювання, ми на щит підіймаємо приватника?!"

В сучасній Америці є непоодинокі факти, коли об'єднуються фермери для спільної обробки своєї землі і не називають це "kolohoz".

Науковці вказують і на доцільність вивчення досвіду Ізраїлю, де великі колективні сільськогосподарські підприємства на державній землі навіть у не дуже сприятливих умовах є досить ефективними. При цьому важливе значення має і якість забезпеченої державної інфраструктури: шляхів, транспорту, енергозабезпечення, зв'язку тощо².

Отже, виходить, що українським політикам-аграрникам варто було б

¹ Див: Гош О. Роль і особливості товарних відносин постсоціалістичних перехідних суспільств. - Економіка України, 1999. №12. С. 58.

² Див.: Мамутов Д. Досвід ефективного колективного сільськогосподарського виробництва. - Економіка України, №8. С. 78

глибше розібратися в механізмі забезпечення такої ефективності, провести необхідні дослідження і діяти в рамках Конституції України, в якій сказано, що всі форми власності мають право на існування, а відповідно до цього - і форми господарювання, а не просто все ламати, в тому числі і позитивні соціально-економічні здобутки.

Деякі вчені і політики прозахідної орієнтації рекомендують за приклад брати польський досвід проведення економічних реформ, мотивуючи це, зокрема, тим, що в Польщі ріст інфляції продовжувався лише 2 роки, середньорічне економічне зростання становить 5%, рівень безробіття 6%, що в середньому на 3% нижче, ніж в Європі та ін. При поверхневому економічному мисленні таке твердження часто студентами сприймається. Але коли вони оволодівають конкретно-історично методом наукового аналізу, то приходять до висновку, що в даному випадку не можна ігнорувати наступних, крім інших, обставин:

а) на початок проведення реформ в Польщі було понад 60% приватних власників засобів виробництва, землі і капіталу, а в Україні - менше 1%;

б) в Польщі не було такої жадливої експропріації більшої частини капіталу. Первісні капітали польські буржуа створювали в значній мірі в процесі здійснення політики меркантилізму, в тому числі шляхом вивезення коштовностей, електроприладів і т. д. з України, а не за рахунок ошкоування свого населення, як це робиться в Україні.

Насильницьку експропріацію (приватизацію) засобів виробництва і пролетаризацію трудящих, що проводиться у пострадянських суспільствах, зокрема, в Україні, в процесі так званих "ринкових реформ" деякі вчені і політики називають "другим пришествієм" первісного нагромадження капіталу, а "розграбування ліквідних багатств країни", як пише академік Ю. Пахомов, має такі масштаби, "що на цьому фоні аналогічні події первісного народження капіталу у далекому минулому є смішним за своєю мізерністю".³

Ось чому суттю і основним змістом нинішніх реформ в Україні прибічники таких поглядів називають насильницьку приватизацію, в результаті якої державне майно перетворюється на приватне, на капітал - на засіб експлуатації самих об'єктивних власників експропрійованного майна.⁴

Звичайно, ці незаперечні факти не сприяють консолідації українського суспільства в процесі державотворення.

в) Слід також брати до уваги і різницю в менталітеті. Якщо полякам в значній мірі властиве лихварство, зверхність, гонор та ін. то українцям - працьовитість, повага до інших і гумор.

Українці ніколи не поневолювали і не гнобили поляків, як останні їх. Багато науковців стверджують, що українському народу, як і всьому слав'янському людству, генетично притаманний колективізм. Колективізм у протилежність індивідуалізму - це його національна, віками відшліфована консолідуєча риса.

І, звичайно, без врахування цих і інших позитивних консолідуєчих національних ментальних особливостей українського народу надбудовними владними структурами створення сильної незалежної України не може бути успішним.

¹ "віче", №6, 1995, С.77

² Див.: Гош О. Роль і особливості товарних відносин постсоціалістичних країн перехідних суспільств. Економіка України, 1999, №12, С.58

При конкретно- історичному науковому підході стає зрозумілим, що зростання купівельної спроможності всіх прошарків населення, зменшення безробіття, зростання житлового будівництва, послаблення податків та інше - це вирішальні ланки успішних економічних реформ в ФРН, автором яких був Л. Ерхард.

Привертають увагу і консолідуючі риси економічної реформи в Китаї, яка вивільнила величезні потенціальні можливості китайського народу.

Основною причиною того, що в Китаї не було глибокого спаду виробництва, а навпаки, відбулося його неухильне і швидке зростання, на думку багатьох вчених, є те, що старі структури (за винятком сільгоспкомун) в Китаї зруйновані не були.⁵ Розвиток продуктивних сил, зростання національного багатства, підвищення реальних доходів населення в процесі реформ в основу забезпечило широку підтримку діяльності китайських політиків. Консолідація суспільства навколо них стала найважливішою умовою успішності економічних реформ в Китаї.

Отже консолідуючою державною ідеєю може бути лише та, яка об'єктивно відображає суспільні економічні процеси і явища. Нею оволодівати і свідомо, результативно підтримувати може лише молодь, яка творчо володіє науковими економічними знаннями.

П.І. Шевченко

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ- ВЧОРА, СЬОГОДНІ І ЗАВТРА

Криворізький державний педагогічний університет заснований у 1930 році Постановою Ради Народних Комісарів України (протокол № 25 /677 від 11 серпня 1930 р.) як інститут профтехосвіти з підготовки вчителів математики, фізики, історії і політекономії, української і російської мови та літератури. Заняття в ньому розпочалися 1 жовтня 1930 року. Контингент студентів спочатку складав 180 осіб.

У 1933 році інститут був реорганізований у вищий педагогічний навчальний заклад. Змінилися не тільки форми, а й зміст роботи. З'явилися додаткові можливості приділяти більше уваги питанням педагогіки, методики викладання, зв'язку школи з життям. З цього ж року розпочато підготовку вчителів природознавства, було закладено ботанічний сад в заплаві ріки Саксагань.

З 1936 року інститут почав працювати в новому навчальному корпусі. Незабаром було збудовано новий гуртожиток інституту.

З 1938 по 1952 рік при педагогічному інституті працювало учительське відділення. У передвоєнний період він став одним із великих педагогічних вузів України з денною, заочною й вечірньою формами навчання. Загальна кількість студентів складала 2 тисячі осіб. У довоєнний період інститут підготував 990 учителів.

Велика заслуга в розвитку інституту та в зміцненні матеріально-технічної бази належить директорам І.І.Сочневу, Г.Т. Кисельову, С.Г. Аладкіну,

¹ Див.: Волинський Г. Економічна реформа в Китаї: характерні риси, результати, нові завдання. - Економіка України, 1999, №9. - С. 62